

A 08.00.02
Պ-50

ԹՐԵՎԱՆԻ ԵՎ ՊԵՏՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ՎԱՀԵ ԱՎԱԳԻ

ԿԱՊԻՏԱԼԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱՆՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

Ը 00.02 - «Տնտեսության, նրա ճյուղերի տնտեսագիտություն և կառավարում»
մասնագիտությամբ տնտեսագիտության ֆեկնաժուլի գիտական աստիճանի
հայցման ատենախոսության

ՍԵՂՍԱԳԻՐ

ԵՐԵՎԱՆ 2011

Ատենախոսության բեման հաստատվել է Երևանի պետական համալսարանում

Գլխավոր ղեկավար՝ տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր ՍԱՄՍՈՆ ԱՇՈՏԻ ԴԱՎՈՅԱՆ

Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝ տնտեսագիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր ԱՇՈՏ ՍԱՐԿՈՍՅԱՆ

տնտեսագիտ. թեկնածու ԱՐՁՈՒՄՍԱՆ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

Առաջատար կազմակերպություն՝ Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարան

Ատենախոսության պաշտպանությունը կայանալու է 2011թ. ապրիլի 8-ին, ժամը 13:30 Երևանի պետական համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈՀ-ի թիվ 015 մասնագիտական խորհրդի նիստում:

Հասցեն՝ 0009, ք. Երևան, Խ. Աբովյան 52:

Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ Երևանի պետական համալսարանի գրադարանում:

Սեղմագիրն առաքված է 2011թ. մարտի 4-ին:

Մասնագիտական խորհրդի գլխավոր քարտուղար, տեխ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր՝ Ա.Հ.ԱՌԱԲԵԼՅԱՆ

A 08.00.02 7-50

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Ատենախոսության բեմայի արդիականությունը: 2007 թվականին սկսված համաշխարհային ֆինանսատնտեսական համակարգում տեղի ունեցած զարգացումները բերեցին այնպիսի բացասական հետևանքների, ինչպիսին էր տնտեսական անկումը (ՀՀ-ում 2009թ.՝ 14.4%), գործազրկության մակարդակի բարձրացումը, ֆինանսական և, մասնավորապես, բանկային համակարգի խաթարումը այս կամ այն չափով աշխարհի գրեթե բոլոր երկրներում: Որպես ֆինանսական հատվածի կարևոր ինստիտուտներ, ճգնաժամն առավել մեծ ազդեցություն ունեցավ հիմնականում բանկային համակարգի վրա: Նվազեց տարբեր երկրներում բանկերի կողմից ֆինանսական միջնորդության աստիճանը, բարձրացավ բնակչության կողմից հետագա անվտանգության մակարդակը բանկերի նկատմամբ, իսկ մի քանի տասնյակ բանկեր ուղղակի սնանկացան և դադարեցրեցին իրենց գործունեությունը: Ծգնաժամը, միևնույն ժամանակ, բացահայտեց բանկերի ֆինանսական կայունության և ռիսկերի կառավարման թերությունները: Ի հայտ եկան մի շարք թերություններ՝ կապված բանկերի կողմից կապիտալի և վերջինիս կառավարման որակի հետ:

Նշված զարգացումների ֆոնի վրա ինչպես տարբեր երկրների բանկային համակարգերի կարգավորման ազգային մարմինների, այնպես էլ միջազգային կազմակերպությունների (մասնավորապես, Բանկային վերահսկողության Բազելյան կոմիտե) կողմից սկսվեցին իրականացվել աշխատանքներ բանկային համակարգի կայունության բարձրացման ուղղությամբ, որոնք ներառում էին բանկերում իրացվելիության կառավարման, կորպորատիվ կառավարման որակի բարձրացման, ինչպես նաև բանկային համակարգի կապիտալիզացիայի բարձրացման, բանկերի կողմից կապիտալի կառավարման որակի բարելավման աշխատանքներ: Տարբեր երկրների կարգավորիչ մարմինների կողմից իրականացվեցին մի շարք միջոցառումներ բանկային համակարգը կարգավորող նորմատիվային դաշտում տարատեսակ խստացումների իրականացման նպատակով:

Համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը նոր մարտահրավերներ ներկայացրեց տարբեր երկրների, այդ թվում նաև ՀՀ-ի, ֆինանսատնտեսական ինստիտուտներին: Վերոնշյալ մարտահրավերների միջազգային փորձի ուսումնասիրությամբ և ՀՀ-ում դրանց ներդրման հնարավորությունների վերլուծությամբ ու գնահատմամբ էլ, մասնավորապես, պայմանավորված է բեմայի արդիականությունը:

Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգը ևս իր վրա կրեց համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի բացասական հետևանքները: Մասնավորապես, համակարգում նկատվեց ակտիվների ծավալի որոշակի նվազում (մոտ 30 մլն ՀՀ դրամով), չաշխատող դասակարգված ակտիվների տեսակարար կշռի ավելացում ակտիվների ընդհանուր կառուցվածքում (հասնելով մինչև 10.7 տոկոս), վարկավորման ծավալների նվազում (մոտ 30 մլն ՀՀ դրամով):

Ներկայումս Հայաստանի Հանրապետությունում բանկային համակարգը կազմում է ընդհանուր ֆինանսական համակարգի հիմնական մասը, իսկ բանկերն իրենցից ներկայացնում են ՀՀ ֆինանսական շուկայի հիմնական և ամենակարևոր մասնակիցները:

Ըստ այդմ, Հայաստանի Հանրապետությունում էականորեն կարևորվում է բանկային համակարգի կայունության, կայուն զարգացման հիմնախնդիրը, որը նպատակ է հետապնդում մշտապես բարձրացնել բնակչության վստահությունը բանկային համակարգի նկատմամբ, ինչը թույլ կտա ոչ միայն բարձրացնել Հայաստանի Հանրապետությունում բանկերի կողմից ֆինանսական միջնորդության աստիճանը, այլև ընդհանուր առմամբ կնպաստի բնակչության ժամանակավորապես ազատ դրամական միջոցների ներգրավմանն ու ուղղմանը տնտեսության տարբեր ճյուղեր, ներդրումային նախագծերի իրականացմանը և, վերջին հաշվով, բանկային համակարգի գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը և տնտեսության զարգացմանը:

Չնայած այն հանգամանքին, որ համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի ժամանակահատվածում Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգն աչքի ընկավ կայունության որոշակի մակարդակով՝ համեմատած մի շարք այլ երկրների բանկային համակարգերի հետ, ինչպես նաև ՀՀ տարածքում գործող բանկերը կարողացան պահպանել իրենց կապիտալի համարժեքության նորմատիվները բավարար մակարդակի վրա, այնուամենայնիվ Հայաստանի Հանրապետությունում ևս անհրաժեշտություն առաջացավ իրականացնել կարգավորիչ որոշակի վերափոխումներ բանկային համակարգը կարգավորող նորմատիվային դաշտում: Բանկային համակարգի կայունությունը և ճգնաժամի բազմաբնույթ հետևանքները ՀՀ բանկային համակարգում մեղմացնելու նպատակով Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից իրականացվեցին մի շարք միջոցառումներ, այնուամենայնիվ, մեր կարծիքով, ՀՀ բանկային համակարգը կարգավորող նորմատիվային դաշտում դեռևս առկա են որոշակի բացթողումներ և թերություններ, մասնավորապես՝ կապված կապիտալի համարժեքության նորմատիվի տարրերի հաշվարկման, ռիսկերի գնահատման մեթոդաբանության հետ:

Վերոնշյալ հիմնախնդիրների բացահայտմամբ ու հետազոտմամբ, Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում դրանց լուծմամբ պայմանավորված առաջարկությունների ներկայացման անհրաժեշտությամբ էլ, ևս, պայմանավորված է թեմայի արդիականությունը:

Հետազոտության նպատակը և խնդիրները: Ատենախոսության հիմնական նպատակն է՝ հաշվի առնելով Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում ներկայումս գործող կարգավորման նորմատիվային համակարգը, բացահայտել բանկերի կողմից կապիտալի կառավարման ժամանակ առկա հիմնախնդիրները և ներկայացնել դրանց լուծմանն ու ներդրմանն ուղղված միջոցառումներ և առաջարկություններ համակարգ: Այս նպատակի իրագործման համար ատենախոսության մեջ փորձ է արվել.

- իրականացնել Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում կապիտալի կառավարման համակողմանի վերլուծություն, բանկերի կողմից կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման ժամանակ նորմատիվի բանաձևի մեջ մտնող յուրաքանչյուր տարրի առանձին գնահատում,

- բացահայտել Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում կապիտալի կառավարման գործընթացում հանդիպող էական բացթողումներն ու թերությունները (մասնավորապես՝ կապիտալի տարրերում, կապիտալի համարժեքության նորմատիվի տարրերի բաղադրիչներում) ներկայիս գործող կարգավորման դաշտի

պայմաններում,

- վերլուծել Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում կապիտալի կառավարման որակի արդի վիճակը, բանկերի կողմից կապիտալի համարժեքության նորմատիվի պահպանման հնարավորությունները, տալ դրանց փաստացի և նվազագույն պահանջվող մակարդակների համեմատական վերլուծությունը, ինչպես նաև ուսումնասիրել և գնահատել կապիտալի կազմի և կառուցվածքի որակը,

- ուսումնասիրել բանկային համակարգում կապիտալի կառավարման միջազգային լավագույն փորձը, բացահայտել հիմնական էական տարբերությունները միջազգային պրակտիկայում կիրառվող մոտեցումների և Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում ներդրված կարգավորող նորմերի միջև,

- առաջարկել Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում կապիտալի կառավարման մակարդակի բարելավմանն ուղղված միջոցառումների համալիր և ընդհանրական ծրագիր:

Աշխատանքի հիմնական գաղափարը կայանում է ՀՀ բանկային համակարգում կապիտալի կառավարման որակի բարձրացման առաջարկությունների մշակման մեջ՝ համակարգում առկա թերությունների բացահայտման հիման վրա:

Ատենախոսության ուսումնասիրության օբյեկտը: Ատենախոսության ուսումնասիրության օբյեկտը Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգի կարգավորման համակարգն է բանկային համակարգի զարգացման ներկայիս փուլին բնորոշ առանձնահատկությունների պայմաններում:

Հետազոտության տնտեսամեթոդական հիմքը և տեղեկատվական ապահովումը: Ատենախոսության համար տնտեսամեթոդական հիմք են հանդիսացել հայրենական և արտասահմանյան հեղինակների՝ բանկային համակարգում կապիտալին և դրա կառավարման որակին վերաբերող աշխատությունները և գիտական հոդվածները, արտասահմանյան և միջազգային հեղինակավոր կառույցների և կազմակերպությունների վերլուծությունները և աշխատանքային փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգը կարգավորող ՀՀ օրենքները, ՀՀ կենտրոնական բանկի խարիդի և ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահի կողմից ընդունված որոշումները և իրավական այլ ակտեր, այլ երկրների օրենսդրական և նորմատիվային ակտերն ու փաստաթղթերը, այդ թվում Ա. Մարշալի, Պ. Ռուզի, Բ. Ասատրյանի, Վ. Բաբայանի, Ս. Նահապետյանի, Գ. Ասրյանի աշխատությունները:

Ատենախոսության համար տեղեկատվական հիմք են հանդիսացել Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի պարբերականները, այլ աշխատանքային փաստաթղթերն ու վիճակագրական տվյալները, ինչպես նաև այլ հեղինակավոր կառույցների վերլուծական և տեղեկատվական նյութերը: Հետազոտությունների ընթացքում կիրառվել են համեմատությունների, վերլուծությունների և գրաֆիկական մեթոդներ:

Պաշտպանության ներկայացվող հիմնական գիտական դրույթներն են.

1. Առաջարկվում է վերացնել բանկերի կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման ժամանակ առկա վարկային ռիսկի հաշվարկման թերությունները և հակասությունները:

2. Բանկի տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկման ժամանակ բացակայում է բանկի

ավանդների և վարկերի գծով տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկման մեթոդաբանությունը, որի ներդրումը կարևորվում է տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկման ճշգրտության բարձրացման տեսանկյունից: Առաջարկվում է վերացնել նշված բացթողումը:

3. Բանկի կողմից գործառնական ռիսկի հաշվարկն իրականացվում է միայն այն տարիների համար, երբ բանկի զուտ եկամուտը եղել է դրական մեծություն: Գործառնական ռիսկի առավել ճիշտ արտացոլման նպատակով առաջարկվում է գործառնական ռիսկի հաշվարկն իրականացնել նաև այն տարիների համար, որոնց ընթացքում բանկն աշխատել է վնասով:

4. Բանկի կողմից ռիսկերի դասակարգման և գնահատման ժամանակ, ի թիվս գործող մեթոդաբանության, կարևորվում է նաև բանկի կողմից երկրի ռիսկի, ինչպես նաև բանկի պարտատերերի գծով ռիսկի հաշվարկման ներդրումը:

Աշխատանքի գիտական նորայրը: Ատենախոսության հիմնական գիտական նորայրը կայանում է հետևյալում. կատարված ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների արդյունքում առաջարկվել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող բանկերի կողմից կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման ընթացքում առկա թերությունների վերացման համալիր ծրագիր, որն իրենից ներկայացնում է ոչ միայն բանկերի կողմից վարկային ռիսկի գնահատման բարելավում, այլև էական փոփոխություններ են առաջարկվում բանկերի կողմից տոկոսադրույքի և գործառնական ռիսկերի հաշվարկման և գնահատման եղանակների բարելավման ուղղությամբ, մասնավորապես.

1. Առաջարկվում է նույն բանկի նկատմամբ ունեցած տարբեր պահանջները կշռել միևնույն վարկային ռիսկով՝ հաշվի առնելով վարկային ռիսկի ընդհանուր տրամաբանությունը և պահանջատիրոջ ռիսկը՝ բանկի՝ իր պարտավորությունները չկատարելու դեպքում,

2. Առաջարկվում է դրսևորել նույնաման մոտեցում արտասահմանյան և հայրենական բանկերի նկատմամբ ունեցած պահանջների ռիսկերի կշիռները սահմանելու հարցում: Մասնավորապես, արտասահմանյան բանկերի նկատմամբ պահանջների ռիսկերի կշիռները տարբերակվում են ինչպես ըստ բանկի վարկանիշի, այնպես էլ ըստ պահանջի ժամկետայության, ինչն առավել իրատեսականորեն է արտացոլում պահանջի ռիսկի աստիճանը: Առաջարկվում է մնան մոտեցում ցուցաբերել նաև հայրենական բանկերի նկատմամբ: Աշխատանքում նկարագրված է հայրենական բանկերի վարձաշավորման 3 հնարավոր մեխանիզմ՝ իրենց համեմատական թերություններով և առավելություններով,

3. Առաջարկվում է բանկի կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման ժամանակ բարելավել բանկերի շուկայական ռիսկի տարր հանդիսացող տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկման մեթոդաբանությունը, մասնավորապես՝ հաշվարկման մեջ ներառել նաև բանկի ավանդների և վարկերի տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկը՝ հիմնված բանկի կողմից «կորստի գործակցի» հաշվարկման հետ: Նկարագրված է գործակցի հաշվարկման և բանկի ավանդների և վարկերի տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման կարգը:

4. Առաջարկվում է բարելավել և առավել տրամաբանական դարձնել բանկերի կողմից գործառնական ռիսկի հաշվարկը՝ բանկի կապիտալի համարժեքության

նորմատիվում ներառելու համար: Ի տարբերություն ներկայումս գործող հաշվարկման եղանակի, աշխատանքի մեջ առաջարկվում է բանկի գործառնական ռիսկը հաշվարկել նաև բանկի գործունեության այն տարիների համար, որոնց ընթացքում բանկի զուտ եկամուտը կազմել է բացասական մեծություն: Պահպանելով Բանկային վերահսկողության Բազեյան կոմիտեի կողմից սահմանված մեթոդաբանության, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում գործառնական ռիսկի հաշվարկման՝ ներկայումս գործող կարգավորման ու պրակտիկայի տրամաբանությունը, աշխատանքում նկարագրվել է մեթոդաբանություն՝ բարելավելու համար բանկերի գործառնական ռիսկի հաշվարկն ինչպես Հիմնական բնութագրիչների, այնպես էլ Ստանդարտացված մոտեցման դեպքում:

5. Առաջարկվել է ՀՀ բանկային համակարգում գնահատվող ռիսկերը լրացնել նաև նոր ռիսկերով, որոնք մինչև այսօր չէին ներառվում ռիսկերի դասակարգման և գնահատման համակարգում: Մասնավորապես

- առաջարկվել է ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից ընդունված նորմատիվ-իրավական ակտերում կատարել համապատասխան փոփոխություններ՝ ներառելով երկրի ռիսկի գնահատումն ու կառավարումը բանկերի կողմից: Առաջարկվել է հնարավոր 3 տարբերակ, որից նախապատվությունը տրվել է մեր կարծիքով ներկայումս ամենաընդունելի եղանակին,

- առաջարկվել է բանկային համակարգի կապիտալի կառավարման որակը բարելավելու և բանկերի ռիսկերը զսպելու նպատակով սահմանել նաև բանկի պարտատերերի գծով ռիսկերի հաշվարկման պահանջ:

Միևնույն ժամանակ, բերված են նշված ռիսկի գնահատման և կառավարման նոր դրույթներ և առաջարկներ:

Աշխատանքի գործնական նշանակությունը: Ատենախոսության հիմնական արդյունքները կարող են ապայուսակետորեն կիրառվել Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգը կարգավորող և վերահսկող մարմնի՝ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական կենտրոնական բանկի կողմից՝ Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգի կարգավորման նորմատիվ-իրավական ակտերի մշակման ժամանակ: Ատենախոսության արդյունքների գործնական կիրառությունը հնարավորություն կտա բարձրացնել բանկերի կապիտալի կառավարման արդյունավետությունը ՀՀ բանկային համակարգում:

Աշխատանքի արդյունքների փորձարկում: Ատենախոսական աշխատանքի հիմնական դրույթները զեկուցվել և քննարկվել են՝ Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի Գյումրու մասնաճյուղում 2009 թվականին կայացած «Տարածքային կառավարման արդյունավետության բարձրացման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում» թեմայով հանրապետական գիտաժողովում, ՀՀ կենտրոնական բանկի Ֆինանսական համակարգի քաղաքականության և ֆինանսական կայունության վարչությունում կազմակերպված քննարկումներում:

Հրատարակումներ: Ատենախոսության հիմնական դրույթներն ու արդյունքները հրատարակվել են գիտական երեք հոդվածներում:

Ատենախոսության կառուցվածքը և ծավալը: Ատենախոսությունը բաղկացած է

ներածությունից, 3 զվախ, եզրակացություններից և առաջարկություններից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածներից: Ատենախոսությունը կազմում է 199 մեքենագիր էջ, պարունակում է 5 աղյուսակ, 5 զծապատկեր, օգտագործված գրականության ցանկ՝ 92 անվանումով, և 3 հավելված:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ատենախոսության «Ներածությունում» հիմնավորվել է թեմայի արդիականությունը, ներկայացվել են հետազոտության նպատակները և խնդիրները, ուսումնասիրության օբյեկտը, հետազոտության տեսամեթոդական հիմքերը և տեղեկատվական ապահովումը, հիմնական գիտական արդյունքները և նորույթը, հետազոտության արդյունքների կիրառումը և գործնական նշանակությունը, ատենախոսության կառուցվածքը:

Ատենախոսության առաջին՝ «Կապիտալի դերն ու նշանակությունը բանկային համակարգի կայունության ապահովման գործընթացում» գլխում ուսումնասիրվել է «բանկային կապիտալ» հասկացության էությունը, քննարկվել են տարբեր հեղինակների սահմանումները, բանկի սեփական և փոխառու կապիտալների կազմն ու կառուցվածքը, բանկային սեփական կապիտալի գործառնությունները:

Ժամանակակից ֆինանսական աշխարհում «բանկային կապիտալ» հասկացությունն առավել հաճախ օգտագործվող հասկացություններից է: Միջազգային պրակտիկայում և գրականության մեջ օգտագործվում են «բանկային կապիտալ» բառերի տարբեր սահմանումներ:

1. Բանկային կապիտալն այն դրամական կապիտալն է, որը ներգրավված է բանկի կողմից տարբեր աղբյուրներից, օգտագործվում է բանկային գործառնությունների իրականացման համար, կազմում է բանկի ֆինանսական ռեսուրսները: Բանկի սեփական կապիտալը, որը հավասար է բանկի բաժնետիրական և պահուստային կապիտալների գումարին, կազմում է բանկի կապիտալի մի մասը, որը ներդրված է բանկի սեփականատերերի (մասնակիցների) կողմից¹:

2. Բանկային կապիտալն այն դրամական կապիտալն է, որը կազմում է բանկի ֆինանսական ռեսուրսները՝ ներգրավված տարբեր աղբյուրներից: Բանկի կապիտալի մի մաս է կազմում բանկի սեփական կապիտալը, որը հավասար է բանկի բաժնետիրական և պահուստային կապիտալների գումարին²:

3. «Կապիտալ» բառերը առաջին հերթին վերաբերում է այն միջոցներին, որոնք ներդրվում են բանկի սեփականատերերի կողմից, և հիմնականում կազմված է բանկի կանոնադրական կապիտալից, պահուստներից և չբաշխված շահույթից³:

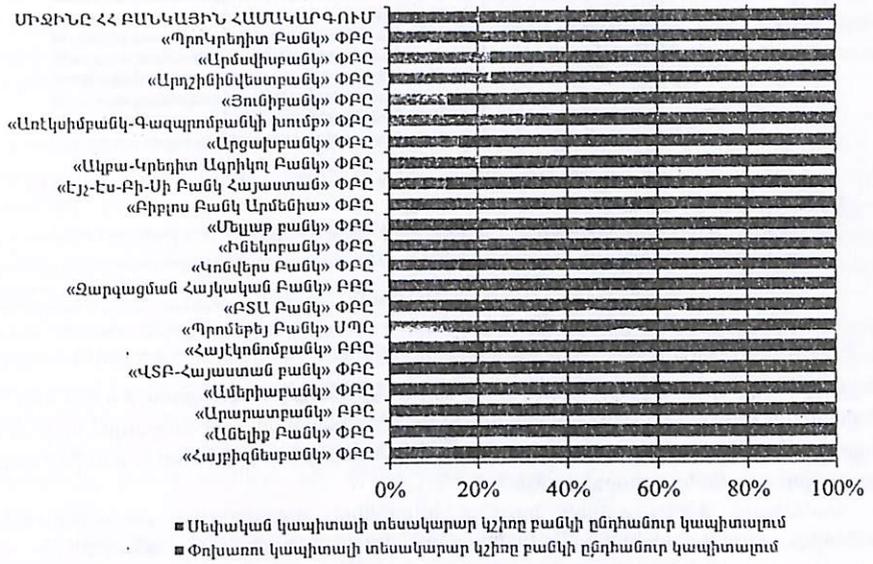
Ընդհանուր առմամբ կարող ենք ասել, որ բանկի կապիտալը բանկի ամբողջ միջոցներն են, որոնց միջոցով ֆինանսավորվում են բանկի ակտիվային

¹ См. Райзберг Б.А., Лозовский Л.П., Стародубцова Е.Б. “Современный экономический словарь. 5-е изд. Переераб и доп.” – Москва; ИНФРА-М, 2007 г. 495с.
² См. Артемова Л.В. “Инвестиции и новации. Словарь-справочник от А до Я”, 1998г.
³ См. Питер Роуз, “Банковский менеджмент”, Москва, Дело Лтд., - 768 с.

գործառնությունները: Բանկի կապիտալը կազմված է բանկի սեփական և փոխառու կապիտալներից:

Բանկային կապիտալը դասակարգվում է՝ ըստ տարբեր ցուցանիշների:

Առավել տարածված դասակարգում է հանդիսանում բանկային կապիտալի դասակարգումը՝ ըստ ձևավորման աղբյուրների: Ըստ այս դասակարգման, առանձնացվում է բանկի սեփական և փոխառու կապիտալ հասկացությունները: Ելնելով բանկերի գործունեության առանձնահատկություններից, բանկերի ընդհանուր կապիտալի կառուցվածքում սեփական կապիտալի տեսակարար կշիռը սովորաբար փոքր է՝ փոխառու կապիտալի տեսակարար կշիռը: Մասնավորապես, 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ ՀՀ բանկային համակարգում բանկերի սեփական կապիտալի տեսակարար կշիռը բանկային համակարգի ընդհանուր (սեփական և փոխառու) կապիտալում կազմել է 20.6 տոկոս: Համապատասխանաբար, փոխառու կապիտալի տեսակարար կշիռը կազմել է 79.4 տոկոս (տես Գծապատկեր 1):

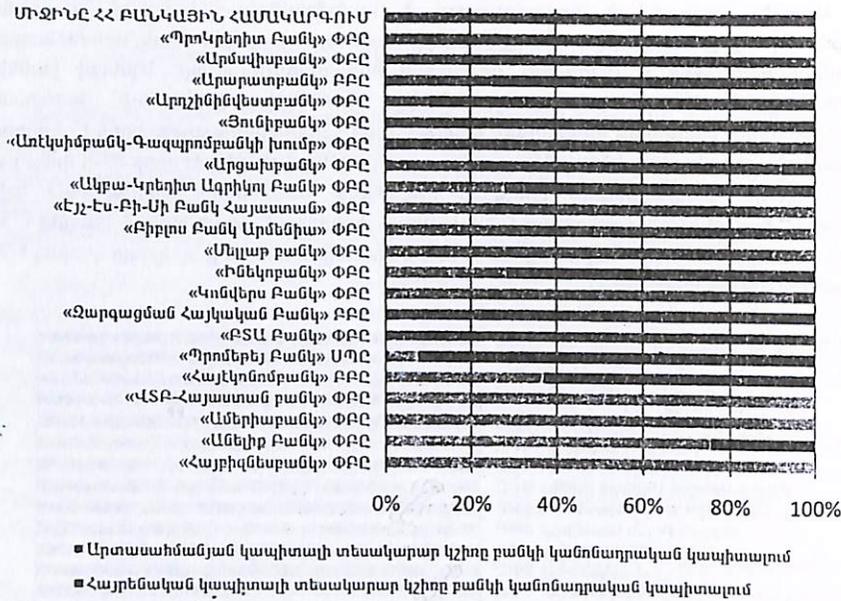

Գծապատկեր 1. Սեփական և փոխառու կապիտալների տեսակարար կշիռները ՀՀ բանկային համակարգում 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ⁴

Ըստ ներգրավման աղբյուրների, բանկային կապիտալը տարանջատվում է **հայրենական և արտասահմանյան կապիտալի**: Համաձայն մեր կողմից կատարված

⁴ Աղբյուրը՝ ՀՀ առևտրային բանկերի պաշտոնական ինտերնետային կայքեր

վերլուծությունների, 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ արտասահմանյան կապիտալի տեսակարար կշիռը ՀՀ բանկային համակարգում կազմել է 78 տոկոս (տե՛ս Գ-ձապատկեր 2):

Գ-ձապատկեր 2. Արտասահմանյան և հայրենական կապիտալների տեսակարար կշիռը ՀՀ բանկային համակարգում 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ⁵

Ընդհանուր առմամբ, առանձնացնում են բանկի սեփական կապիտալի երկու տեսակ՝ տնտեսական (հաշվեկշռային) և նորմատիվային կապիտալներ: Հաշվեկշռային սեփական կապիտալը իրենից ներկայացնում է բանկի հաշվեկշռային ակտիվների և հաշվեկշռային պարտավորությունների տարբերությունը:

Համաձայն Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտների, կազմակերպության սեփական կապիտալը կազմակերպության ակտիվներն են՝ պարտավորությունները հանելուց հետո⁶:

Բանկի նորմատիվային կապիտալի ցուցանիշն օգտագործվում է բանկային վերահսկողության մարմինների կողմից բանկերի գործունեության տնտեսական նորմատիվները հաշվարկելու նպատակով: Որպես նորմատիվային սեփական կապիտալի հաշվարկի հիմք, ընդունվում է բանկի հաշվեկշռային սեփական կապիտալը, որն

⁵ Արբյուրը՝ ՀՀ առևտրային բանկերի պաշտոնական ինտերնետային կայքեր
⁶ St'u Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements, IASCF, point 49.

այնուհետև ճշգրտվում է տարբեր տարրերի մեծությամբ:

Բանկի սեփական նորմատիվային կապիտալը, ըստ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից հաստատված մեթոդաբանության, իրենից ներկայացնում է բանկի հիմնական և լրացուցիչ կապիտալների հանրագումարը՝ համապատասխան նվազեցումները կատարելուց հետո: Հիմնական տնտեսական նորմատիվների մեծությունը հաշվարկելիս լրացուցիչ կապիտալը ընդհանուր կապիտալի հաշվարկում ընդգրկվում է հիմնական կապիտալի (պակասեցումները հաշվի առած) առավելագույնը 50%-ի չափով: Ընդ որում, կապիտալի տարրերը և սեփական նորմատիվային կապիտալի հաշվարկման մեթոդաբանությունը հստակ նկարագրված է ՀՀ ԿԲ խորհրդի 2007 թվականի փետրվարի 9-ի որոշմամբ ընդունված «Բանկերի գործունեության կարգավորումը, բանկային գործունեության հիմնական տնտեսական նորմատիվները» կանոնակարգ 2-ում:

Բանկի սեփական կապիտալը իրականացնում է հետևյալ գործառնությունները.

- Պաշտպանական գործառնություն ենթադրում է բանկի հնարավորությունը՝ փոխհատուցելու ներդրողներին կատարվող վճարումները բանկի լուծարման դեպքում, ինչպես նաև բանկի վճարումնակության պահպանումը ակտիվների գծով պահուստների ձևավորման ճանապարհով, ինչը թույլ է տալիս բանկին շարունակել իր գործունեությունը նույնիսկ վնասների առաջացման դեպքում:

- Բանկի կապիտալի գործառնական գործառնությունը ներառում է սեփական միջոցների կուտակումը հողի, շինությունների, սարքավորումների ձեռքբերման նպատակով, ինչպես նաև ֆինանսական պահուստների ձևավորումը չնախատեսված ծախսերի համար: Չնայած բանկի գործունեության ծավալման ծախսերի ծածկման հիմնական աղբյուր է հանդիսանում կուտակված շահույթը, այնուամենայնիվ բանկերը կառուցվածքային բնույթ կրող գործողությունների ժամանակ (մասնաճյուղերի բացում, միաձուլումներ) հաճախ դիմում են նոր բաժնետոմսերի թողարկմանը:

- Կապիտալի կարգավորիչ գործառնության իրականացումը կապված է բանկի արդյունավետ գործունեության հարցում հասարակության հետաքրքրության հետ: Բանկի կապիտալի ցուցանիշների օգնությամբ պետական մարմինները իրականացնում են բանկի գործունեության գնահատումն ու վերահսկողությունը:

Բանկային փոխառու կապիտալը, կամ, որ նույնն է, բանկի կողմից ներգրավված միջոցները, այն միջոցներն են, որոնք բանկը ստանում է որոշակի ժամկետով կամ ցպահանջ:

Միջազգային բանկային պրակտիկայում բանկերի կողմից փոխառու կապիտալը, ըստ հավաքագրման եղանակի, կարելի է դասակարգել հետևյալ կերպ.

1. ավանդային ներգրավված միջոցներ,
2. ոչ ավանդային ներգրավված միջոցներ:

Ոչ ավանդային ներգրավված միջոցների ներգրավման աղբյուրները ավանդայինից տարբերվում են նրանով, որ նրանք, նախ, կրում են ոչ անհատականացված բնույթ: Երկրորդ, նշված միջոցների ներգրավման նախաձեռնությունը պատկանում է բանկին ի տարբերություն ավանդային ճանապարհով ներգրավված միջոցների, որոնց նախաձեռնողներ հանդես են գալիս ժամանակավորապես ազատ դրամական միջոցներ ունեցող անձինք:

Ավանդային աղբյուրներից ներգրավված փոխառու միջոցները, ըստ ներգրավման ժամկետայնության, կարելի է դասակարգել հետևյալ կերպ.

- միջոցներ հաշվարկային և ընթացիկ հաշիվների վրա,
- միջոցներ ցպահանջ հաշիվներին,
- ժամկետային ավանդներ:

Առևտրային բանկերի կողմից միջոցների ներգրավման հիմնական ոչ ավանդային ձևերն են հանդիսանում.

- սեփական արժեթղթերի թողարկում,
- արժեթղթերի վաճառք (առք) հետագա հետգնման (վաճառքի) իրավունքով (ոնայտ (հակադարձ ռեպո) գործարքներ),
- փոխառություններ դրամական շուկայում (միջբանկային վարկեր),
- վարկի ստացում կենտրոնական բանկից:

Ատենախոսության երկրորդ՝ «Բանկային կապիտալի կառավարման մեթոդաբանական հիմքերը» գլխում բերված է բանկային կապիտալի կառավարման միջազգային փորձի վերլուծությունը, մասնավորապես՝ Բանկային վերահսկողության Բազելյան կոմիտեի, ինչպես նաև որոշ առաջատար երկրների կողմից սահմանված՝ կապիտալի հաշվարկման նկարագրությունը, «Բազել-2» համաձայնագրի համառոտ նկարագրությունը, տարբեր երկրների կողմից օգտագործվող կապիտալի գնահատման տարբեր բանաձևերի հակիրճ նկարագրությունը, ինչպես նաև հենց իրենց՝ առևտրային բանկերի կողմից կապիտալի կառավարման ժամանակ առաջ եկող հարցադրումները:

Ընդհանուր առմամբ, կապիտալի կառավարում ասելով՝ հասկանում ենք նրա մեծության կանխատեսում, սահմանում և պահպանում՝ հաշվի առնելով բանկի ակտիվների, հաշվեկշռային և հետհաշվեկշռային պարտավորությունների, բանկերի կողմից ընդունվելի համարվող ռիսկերի ծավալների աճը, ինչպես նաև սահմանված տնտեսական նորմատիվների պահպանման անհրաժեշտությունը: Անհրաժեշտ է նշել, որ կապիտալի կառավարումը ավելի լայն հասկացողություն է, քան կապիտալի պետական կարգավորումը: Սա պայմանավորված է նշված հասկացողությունների միջև առկա երկու սկզբունքային տարբերությունով: Մասնավորապես.

- «կապիտալի կառավարում» ասելով՝ հասկանում ենք ինչպես բանկային համակարգը կարգավորող պետական մարմնի կողմից կապիտալի տարրերի սահմանումը, նվազագույն անհրաժեշտ մեծության որոշումը, տնտեսական նորմատիվների սահմանումը, այնպես էլ կապիտալի ռաջիոնալ կառավարման մեխանիզմների ու քաղաքականությունների մշակումն ու իրականացումը հենց իրենց՝ առևտրային բանկերի կողմից: Մինչդեռ «կապիտալի պետական կարգավորում» ասելով՝ արդեն իսկ պարզ է դառնում, որ խոսքը վերաբերում է միայն պետական կարգավորող մարմինների կողմից իրականացվող քաղաքականությանը:

- «կապիտալի կառավարում» հասկացությունը ենթադրում է բանկերի ընդհանուր կապիտալի և նրա կազմի մեջ մտնող տարրերի կառավարում: Մինչդեռ միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ «կապիտալի պետական կարգավորում» ասելով՝ հասկացվում է բանկային համակարգը կարգավորող մարմնի կողմից բանկերի միայն

սեփական կապիտալի պետական կարգավորումը:

Ընդհանրացնելով նշված երկու մոտեցումները, կարող ենք եզրակացնել, որ կապիտալի կառավարումն իր մեջ ներառում է երկու խոշոր մաս կազմող գործողությունների իրականացում.

1. Բանկի սեփական կապիտալի կարգավորում պետական կարգավորող մարմինների կողմից, մասնավորապես՝ սեփական նորմատիվային կապիտալի տարրերի սահմանում, կապիտալի հաշվարկման մեթոդաբանության և հիմնական տնտեսական նորմատիվների սահմանում՝ հաշվի առնելով համակարգում առկա ռիսկերն ու հնարավոր զարգացումները,

2. Բանկի սեփական և փոխառու կապիտալի կառավարում հենց իրենց՝ առևտրային բանկերի կողմից, մասնավորապես սեփական և փոխառու կապիտալների համալրման մեխանիզմների որոշում, սեփական և փոխառու կապիտալների ծավալների աճի ապահովում՝ հաշվի առնելով կոնկրետ բանկի ֆինանսական գործառնությունների առանձնահատկությունները:

Առաջին մասի հետ կապված, կարող ենք փաստել, որ կապիտալի տարրերի հաշվարկի միջազգային փորձի վերլուծությունը ևս մեկ անգամ ցույց է տալիս, որ այս կամ այն տարրի՝ կապիտալի հաշվարկի մեջ ներառելը, ինչպես նաև գործիքը բանկի առաջնային (հիմնական) կամ երկրորդային (լրացուցիչ) կապիտալում հաշվառելը պայմանավորված է հիմնականում նրա ունակությամբ՝ կլանել բանկի կողմից կրած հնարավոր կորուստները: Միևնույն ժամանակ, ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ տարբեր երկրների՝ բանկային համակարգը կարգավորող մարմինների կողմից բանկերի սեփական կապիտալի տարրերը սահմանելիս հաստատված մեթոդաբանությունները հիմնականում մնան են: Տարբերությունները մեծամասամբ պայմանավորված են լինում կոնկրետ երկրում այս կամ այն գործիքի առկայությամբ, կիրառման և զարգացվածության աստիճանով: Որևէ գործիք, որը մի երկրում հանդիսանում է բանկի կապիտալի տարր, կարող է այլ երկրում այդպիսին չհանդիսանալ միայն այն պատճառով, որ այդ երկրում այն չի օգտագործվում կամ գտնվում է զարգացման սկզբնական շրջանում, ինչը գործիքը դարձնում է ավելի ռիսկային և թույլ չի տալիս վերջինիս իրականացնել բանկային սեփական կապիտալի գլխավոր գործառնությունից մեկը՝ ռիսկի կլանումը:

Միևնույն ժամանակ, կապիտալի տարրերի սահմանումը և ընդհանուր սեփական կապիտալի նվազագույն սահմանաչափի կարգավորումը բավարար միջոցառումներ չեն բանկային կապիտալի կարգավորման համար: Անհրաժեշտություն է առաջանում սահմանել նորմատիվներ բանկերի կապիտալի համարժեքության համար:

Ներկայումս միջազգային պրակտիկայում գործում է Բազելյան կոմիտեի կողմից սահմանված՝ կապիտալի համարժեքության հետևյալ նորմատիվը, որը կիրառվում է աշխարհի երկրների մեծամասնության կողմից.

$$\frac{U_{\text{ընդ}}}{\Omega_{\text{չ}} + 12.5 * (\Omega_{\text{օ}} + \Omega_{\text{Ե}})} \geq 8\%$$

$U_{\text{ընդ}}$ - բանկի նորմատիվային ընդհանուր կապիտալ է,
 $\Omega_{\text{չ}}$ - բանկի վարկային ռիսկն է,

Ռ_օ - բանկի գործառնական (օպերացիոն) ռիսկն է,

Ռ_է - բանկի շուկայական ռիսկն է,

Միաժամանակ, դրան զուգահեռ տարբեր երկրներում կիրառվում են նաև այլ նորմատիվներ, որոնք չնայած որոշ դեպքերում պարտադիր բնույթ չեն կրում, սակայն օգնում են վերահսկողներին և վերլուծաբաններին բանկերի գնահատման ժամանակ: Մասնավորապես.

• Կանադայում կիրառվում է նաև «ընդհանուր կապիտալ/ընդհանուր ակտիվներ» նորմատիվը, որը Կանադայում գործող բանկերի համար սահմանված է նվազագույնը 20 տոկոս:

• ԱՄՆ-ում օգտագործվող ցուցանիշներից է նաև «կապիտալ/ավանդներ» հարաբերակցության ցուցանիշը, որը չի կարող ցածր լինել 10 տոկոսից:

• ԱՄՆ-ում սեփական կապիտալի որակի գնահատման համար օգտագործվում է նաև մի ցուցանիշ, որը հավասար է ռիսկով կշռված ակտիվների և կապիտալի հարաբերությանը: Ընդ որում ակտիվները բաժանվում են առաջին (ռիսկի գործակիցը՝ 20 տոկոս), միջին (ռիսկի գործակիցը՝ 50 տոկոս) դասերի և ռիսկային (ռիսկի գործակիցը՝ 100 տոկոս) ակտիվների: Ինչպես տեսնում ենք, այս ցուցանիշը հանդիսանում է Բազելյան կոմիտեի կողմից ընդունված կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հակադարձ մեծությունը և ցույց է տալիս, թե բանկի կապիտալի մեկ միավորին բանի միավոր ռիսկով կշռված ակտիվ է բաժին ընկնում:

• Ջարգացած բանկային համակարգ ունեցող երկրներից Ֆրանսիայում կապիտալի որակի գնահատման համար Բազելյան կոմիտեի կողմից ընդունված կապիտալի համարժեքության նորմատիվից բացի կիրառվում է նաև հետևյալ նորմատիվը.

$$ԿՀ = (ՄԿ - Ն) / Վ$$

ԿՀ – կապիտալի համարժեքությունն է,

ՄԿ - բանկի սեփական կապիտալն է,

Ն – ներդրումներն են այլ բանկերի և ֆինանսավարկային կազմակերպությունների կապիտալում,

Վ – տրված վարկերի ծավալն է՝ կշռված վարկառուի վստահության աստիճանի գործակցով, ընդ որում վստահելի վարկառուների (բանկեր և այլ ֆինանսավարկային կազմակերպություններ) համար վստահության աստիճանի գործակիցը հավասար է 20 տոկոս, իսկ ավելի փոքր վստահության աստիճան ունեցող վարկառուների (որոնք չեն զբաղվում ֆինանսատնտեսական գործունեությամբ) համար՝ 100 տոկոս⁷:

Ինչ վերաբերում է վերևում նշված երկրորդ հարցադրմանը (սեփական և փոխառու կապիտալների համալրում և աճի ապահովում), կարող ենք նշել, որ բանկի գործունեությունը սկսելու պահին վերջինիս կապիտալը կազմված է լինում միայն կանոնադրական կապիտալից, որը հանդիսանում է նոր բանկի ձևավորման ժամանակ նրա մասնակիցների կողմից ներդրված միջոցների ամբողջությունը: Գործունեության հետագա

⁷ Տե՛ս Ֆրանսիայի կենտրոնական բանկի պաշտոնական ինտերնետային կայք՝ <http://www.banque-france.fr>

տարիներին անհրաժեշտություն է լինում ոչ միայն պահպանել կանոնադրական կապիտալը, այլև իրականացնել կապիտալի պարբերական համալրումներ՝ կապված բանկի գործունեության ծավալման անհրաժեշտության հետ:

Ընդհանուր առմամբ, բանկային պրակտիկայում օգտագործվում է կապիտալի համալրման երկու ուղղություն.

- կապիտալի համալրում ներքին աղբյուրների հաշվին,
- կապիտալի համալրման արտաքին աղբյուրների օգտագործում:

Առաջին ուղղությունն օգտագործելու դեպքում բանկի կապիտալի համալրման հիմնական աղբյուրը հանդիսանում է բանկի չբաշխված շահույթը: Մեր կարծիքով, բանկի կապիտալի համալրման ներքին աղբյուրների օգտագործումն ունի իր ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական կողմերը:

Հիմնական դրական կողմերը, մեր կարծիքով, հանդիսանում են հետևյալները.

- միջոցների ներգրավման անկախությունը շուկայի կառուցվածքից և շուկայում տիրող իրավիճակից,
- համեմատական էժանությունը՝ համեմատած արտաքին աղբյուրների հաշվին միջոցների ներգրավման հետ,
- մեթոդի կիրառման պարզությունն ու հեշտությունը, քանի որ միջոցներն ըստ էության ուղղակի մի հաշվապահական հաշվից տեղափոխվում են այլ հաշվի վրա,
- բանկի սեփականատերերի կողմից բանկի գործունեության նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու հնարավորության պահպանումը:

Միևնույն ժամանակ, ներքին աղբյուրների օգտագործման թերություններն են.

- հարկային սահմանափակումները, այսինքն այն հանգամանքը, որ միջոցները կապիտալի համալրմանն ուղղվում են միայն բոլոր հարկերը վճարելուց հետո,
- վճարվող շահութաբաժինների մակարդակի անկումը,
- կապիտալի աճի հարաբերական դանդաղությունը, քանի որ նշված մեթոդով կապիտալի համալրումը տեղի է ունենում տարին մեկ անգամ և հնարավոր է՝ ոչ մեծ ծավալներով՝ համեմատած արտաքին աղբյուրների հաշվին կապիտալի համալրման հետ, որը, որպես կանոն, իրականացվում է շատ ավելի մեծ ծավալներով:

Արտաքին աղբյուրների հաշվին կապիտալի համալրման երկու ամենատարածված ուղղություններն են հանդիսանում.

- բաժնետոմսերի թողարկում,
- երկարաժամկետ ստորադաս փոխառություններ:

Բաժնետոմսի թողարկման միջոցով բանկի կանոնադրական կապիտալի համալրման հիմնական առավելությունը կայանում է հնարավորության մեջ՝ արագ ներգրավելու մեծածավալ դրամական միջոցներ, ինչպես նաև բարելավել բանկի դիրքը շուկայում՝ հետագայում լրացուցիչ միջոցներ ներգրավելու համար: Մակայն այս ուղղությունն ունի նաև մի շարք էական թերություններ, որոնք պետք է հաշվի առնվեն որոշում կայացնելիս: Դրանք են.

- համեմատական քանկությունը,
- շուկայում բաժնետոմսերի տեղաբաշխման հնարավոր բարդությունները,

- մեկ բաժնետոմսին բաժին ընկնող շահութաբաժնի նվազման հնարավոր ռիսկը,
- բանկի գործունեության նկատմամբ հսկողության թուլացումը գործող սեփականատերերի կողմից, եթե վերջիններս չկարողանան իրենք գնել նոր բողարկման բաժնետոմսերը:

Երկարաժամկետ ստորադաս փոխառությունները իրենցից ներկայացնում են երկարաժամկետ ներգրավված միջոցներ, որոնք ներդրվում են բանկում արտաքին ներդրողների կողմից:

Չնայած ըստ իրենց տնտեսագիտական բնույթի բանկի ստորադաս պարտավորությունները հանդիսանում են վերջինիս համար ներգրավված միջոցներ, որոնք վերջին հաշվով պետք է հետ վերադարձվեն իրենք պարտատերերին, այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով դրանց օգտագործման երկար ժամկետը, ինչպես նաև հնարավորությունը՝ փոխարկելու բաժնետոմսերի հետ (պարտքային արժեթղթերի թողարկման դեպքում), այդպիսի միջոցները կարող են հավասարեցվել բանկի սեփական միջոցների հետ:

Ստորադաս փոխառություններն ավելի քիչ ռիսկային են, քան բանկի բաժնետոմսերը, այդ իսկ պատճառով, որպես կանոն, ունեն եկամտաբերության ավելի ցածր մակարդակ: Բանկի համար այն հանդիսանում է կապիտալի համալրման ավելի էժան աղբյուր՝ համեմատած նոր բաժնետոմսերի թողարկման հետ:

Ընտանախոսության երրորդ՝ «Կապիտալի կառավարման արդյունավետության բարձրացման մոդելները ՀՀ առևտրային բանկերում» գլխում ներկայացված է ՀՀ առևտրային բանկերի կապիտալի վերլուծությունը թե՛ քանակական, թե՛ որակական տեսանկյունից, նկարագրված են բանկային համակարգին հատուկ ռիսկերը, բացահայտված են ՀՀ բանկային համակարգում կապիտալի կառավարման, մասնավորապես՝ կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման ժամանակ առաջ եկող թերություններն ու բացթողումները, ինչպես նաև ներկայացված է վերջիններիս լուծման համալիր ծրագիր:

Հայաստանյան բանկերի կապիտալի քանակական վերլուծության համար ներկայացնենք բանկերի նորմատիվային կապիտալի մեծությունը 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ:

Աղյուսակ 1. ՀՀ տարածքում գործող առևտրային բանկերի նորմատիվային կապիտալի մեծությունը 31.03.2010 թվականի դրությամբ⁸

Խ/Ի	Բանկի անվանումը	Բանկի նորմատիվային կապիտալի մեծությունը (դրամ)
	1	2
1	«Ալբա-Կրեդիտ Ազրիկոլ Բանկ» ՓԲԸ	29 399 921 000
2	Արարատբանկ ԲԲԸ	7 790 107 000
3	Ամերիաբանկ ՓԲԸ	21 267 790 000
4	«Անելիք Բանկ» ՓԲԸ	13 010 983 000

⁸ Աղբյուրը՝ ՀՀ առևտրային բանկերի պաշտոնական ինտերնետային կայքեր

(Աղյուսակ 1-ի շարունակություն)		
5	«Առևսիմբանկ-Գազպրոմբանկի խումբ» ՓԲԸ	16 335 851 000
6	«Արդշինինվեստբանկ» ՓԲԸ	24 390 617 000
7	Արմավիսբանկ ՓԲԸ	9 375 056 000
8	Արցախբանկ ՓԲԸ	10 188 936 000
9	«ԲՏԱ Բանկ» ՓԲԸ	5 165 425 000
10	«Բիրլու Բանկ Արմենիա» ՓԲԸ	8 190 630 000
11	«Զարգացման Հայկական Բանկ» ԲԲԸ	6 030 155 000
12	«ԷՅԷ-Էս-Բի-Սի Բանկ Հայաստան» ՓԲԸ	12 591 020 000
13	«Ինելոբանկ» ՓԲԸ	9 232 231 000
14	«Կոնվերս բանկ» ՓԲԸ	10 715 982 000
15	Հայրիգնեսբանկ ՓԲԸ	19 864 001 000
16	«ՀայԼիոնոբանկ» ԲԲԸ	7 544 108 000
17	«Մեկար բանկ» ՓԲԸ	6 820 691 000
18	Յունիբանկ ՓԲԸ	10 234 363 000
19	«Պրոկրեդիտ Բանկ» ՓԲԸ	5 160 243 000
20	«Պրոմբեյ բանկ» ՍՊԸ	9 548 600 000
21	«ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ	20 030 431 000

Աղյուսակ 1-ից երևում է, որ այսօր ՀՀ տարածքում գործող բանկերն աչքի են ընկնում կապիտալի բարձր մակարդակով: Բանկերի մոտ սեփական կապիտալի մակարդակը էականորեն գերազանցում է ԿԲ կողմից սահմանված՝ նորմատիվային կապիտալի նվազագույն շեմը (5 մլրդ ՀՀ դրամ): Առանձին բանկերի մոտ նորմատիվային կապիտալի մեծությունը գերազանցում է 20 մլրդ ՀՀ դրամը:

Բանկերի կապիտալի կառուցվածքի մասին պատկերացում է տալիս կազմել Աղյուսակ 2-ը:

Աղյուսակի տվյալների ուսումնասիրությունը վկայում է այն մասին, որ այսօր Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգն աչքի է ընկնում կապիտալի բարձր որակով: Խոսքը գնում է այն մասին, որ բանկերի սեփական կապիտալը հիմնականում բաղկացած է կանոնադրական կապիտալից, ինչը հանդիսանում է կապիտալի առավել կայուն և անփոփոխ տարրը, ինչն էլ իր հերթին նշանակում է, որ այն հանդիսանում է ծախսերն ու կորուստները կլանելու լավագույն աղբյուրը:

Մասնավորապես, տեսնում ենք, որ ընդհանուր սեփական կապիտալում կանոնադրական կապիտալի նվազագույն մասնաբաժինն առկա է «Կոնվերս Բանկ» ՓԲԸ-ում և «Ինելոբանկ» ՓԲԸ-ում, որտեղ նշված ցուցանիշը կազմում է, համապատասխանաբար 9.8% և 12.8%: Մնացած բանկերի մոտ նշված ցուցանիշի մեծությունը գերազանցում է 20 տոկոսի շեմը, 16 բանկի մոտ այն գերազանցում է 50 տոկոսը:

Խոսելով ամբողջ բանկային համակարգի ցուցանիշների վերաբերյալ՝ պետք է նշենք, որ 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ Հայաստանի Հանրապետության բանկային

համակարգի ընդհանուր սեփական կապիտալը կազմել է 288.2 մլրդ դրամ, ընդհանուր կանոնադրական կապիտալը՝ 173.6 մլրդ դրամ, այսինքն բանկային համակարգի միջին «կանոնադրական կապիտալ / ընդհանուր սեփական կապիտալ» հարաբերակցությունը կազմել է 60.2 տոկոս, ինչը վկայում է ոչ միայն առանձին բանկերի, այլև ամբողջ համակարգում բանկային սեփական կապիտալի բարձր որակի մասին:

Աղյուսակ 2. ՀՀ տարածքում գործող բանկերի կապիտալի կառուցվածքը 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ (հազար ՀՀ դրամ)⁹

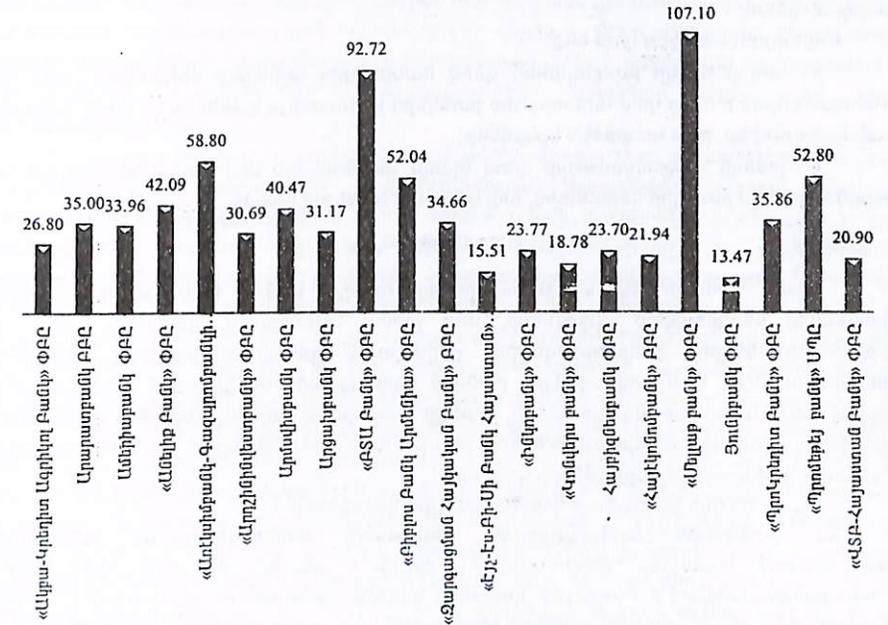
Բանկի անվանումը	Բանկի սեփական կապիտալի մեծությունը, այդ թվում՝	Կանոնադրական կապիտալ	Էմիսիոն եկամուտ	Պահուստներ		Չբաշխված շահույթ (վնաս)
				Գլխավոր պահուստ	Այլ պահուստ	
1	2	3	4	5	6	7
«Ակրա-Կրեդիտ Ագրիկուլ Բանկ» ՓԲԸ	36152484	10000000	4567170	1595192	4989482	13835244
Արարատբանկ ԲԲԸ	8181799	5362005	766001	300000	(6 441)	1760234
Ամերիաբանկ ՓԲԸ	22288916	18200000	28407	-	(118327)	4178836
«Ամելիք Բանկ» ՓԲԸ	15388202	10816300	3483700	80 000	(10331)	1018533
«Առէկսիմբանկ-Գազպրոմբանկի խումբ» ՓԲԸ	14092052	12347279	-	-	274992	1469781
«Արոշինիմվեստբանկ» ՓԲԸ	27286462	13802404	1711179	963121	2787038	8022720
Արմավիսբանկ ՓԲԸ	8420841	7002000	-	200000	(66071)	1284912
Արցախբանկ ՓԲԸ	7897597	5561150	-	326374	258569	1751504
«ԲՏԱ Բանկ» ՓԲԸ	5197791	6520000	-	-	15322	(1337741)
«Բիրթու Բանկ Արմենիա» ՓԲԸ	8331745	8125100	257149	-	16298	(66802)
«Զարգացման Հայկական Բանկ» ԲԲԸ	6395041	4556662	-	-	350064	1488315
«Էյչ-Էս-Բի-Սի Բանկ Հայաստան» ՓԲԸ	17995293	7556560	-	365640	(112710)	10185803
«Ինեկոբանկ» ՓԲԸ	10802612	1385290	967945	-	1759431	6689946

⁹ Աղբյուրը՝ ՀՀ առևտրային բանկերի պաշտոնական ինտերնետային կայքեր

(Աղյուսակ 2-ի շարունակություն)

«Կոնվերս Բանկ» ՓԲԸ	12638208	1233133	63233	648183	1948822	8744837
Հայրիգնեսբանկ ՓԲԸ	16739994	13450000	-	157422	(804)	3133576
«Հայէկոնոմբանկ» ԲԲԸ	8181012	2333338	-	405133	23872	5418669
«Սևլար Բանկ» ՓԲԸ	7148252	6850000	-	72716	6218	219318
Յունիբանկ ՓԲԸ	14037376	11400700	-	132932	(955583)	3459327
«Պրոկրեդիտ Բանկ» ՓԲԸ	5428921	6090000	-	-	-	(661079)
«Պրոմբեյ Բանկ» ՍՊԸ	9771319	7200000	-	52075	(8099)	2527343
«ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ	25819644	13775692	130557	441056	3583853	7888486

2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ ՀՀ բանկային համակարգում բարձր մակարդակի վրա է գտնվում մաս բանկերի կապիտալի համարժեքության նորմատիվը.

Գծապատկեր 3. ՀՀ տարածքում գործող առևտրային բանկերի կապիտալի համարժեքության նորմատիվի փաստացի մեծությունները 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ¹⁰

¹⁰ Աղբյուրը՝ ՀՀ առևտրային բանկերի պաշտոնական ինտերնետային կայքեր

Գծապատկեր 3-ի տվյալները կարող են ընդհանուր պատկերացում տալ ՀՀ բանկային համակարգի ընդհանուր դիսկայնության վերաբերյալ: Մասնավորապես, գծապատկերից կարող ենք տեսնել, որ ՀՀ տարածքում գործող առևտրային բանկերի կապիտալի համարժեքության նորմատիվը էապես բարձր է ԿԲ սահմանված նորմատիվի նվազագույն մեծությունից: Ընդ որում, ՀՀ տարածքում գործող 21 առևտրային բանկերից 18-ի մոտ կապիտալի համարժեքության նորմատիվը բարձր է 20 տոկոսից, 5-ի մոտ այն բարձր է 50 տոկոսից, իսկ «Մեյլաք բանկ» ՓԲԸ-ի մոտ այն գերազանցում է նույնիսկ 100 տոկոսը, ինչը նշանակում է, որ վերջինիս նորմատիվային կապիտալի մեծությունը գերազանցում է բանկի ռիսկով կշռված ակտիվների մեծությունը:

ՀՀ բանկային համակարգում ռիսկերի նկարագրման և գնահատման համակարգերի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ԿԲ կողմից սահմանված են ռիսկերի չափման և կառավարման պատշաճ մեխանիզմներ: Միևնույն ժամանակ, ռիսկերի որոշ տեսակներ դուրս են մնացել կարգավորումից: Մասնավորապես, սահմանված չեն որևէ պահանջներ բանկերի կողմից երկրի ռիսկի, ինչպես նաև բանկի պարտատերերի գծով ռիսկի նկատմամբ, այնինչ միջազգային պրակտիկայում նշված ռիսկերը ենթարկվում են խիստ կարգավորման:

Ըստ այդմ, առաջարկում ենք.

- երկրի ռիսկի սահմանման գծով հաստատել այնպիսի մեխանիզմ, ըստ որի Կենտրոնական բանկը կամ առևտրային բանկերն ինքնուրույն կսահմանեն վարկավորման սահմանաչափեր, ըստ առանձին երկրների,
- բանկի պարտատերերի գծով ռիսկի սահմանման առումով առաջարկում ենք ներդնել նոր պարտադիր նորմատիվ, որը կունենա հետևյալ տեսքը.

$$\mathcal{R}_5 = \Omega_{\text{իսկ}} / \mathcal{U}_{\text{ընդ}}$$

Ռիսկ - բանկի՝ մեկ պարտատիրոջից (անձից) և նրա հետ փոխկապակցված անձանցից ներգրավված միջոցների, այդ թվում՝ ավանդների, վարկերի, բոլոր այլ փոխառությունների, ֆակտորինգային, լիզինգային գործառնությունների, ստացված նախավճարների, կանխավճարների, բանկին մատուցված ծառայության կամ ապրանքի դիմաց տարածամեկետ վճարումների, բանկի թողարկած արժեթղթերում ներդրումների, կրեդիտորական պարտավորությունների, ինչպես նաև բանկի ունեցած՝ ցանկացած հիմքով ծագած այլ պարտավորությունների գումարն է,

$\mathcal{U}_{\text{ընդ}}$ - բանկի ընդհանուր նորմատիվային կապիտալն է:

ՀՀ բանկային համակարգում կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման բանաձևի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ այն հիմնականում համապատասխանում է Բազելյան կոմիտեի կողմից սահմանված նորմատիվին, սակայն միևնույն ժամանակ առկա են որոշակի թերություններ ու բացթողումներ: Մասնավորապես.

1. Վարկային ռիսկի հաշվարկման ժամանակ առաջ են գալիս հետևյալ խնդիրներն ու հակասությունները.

- Նույն բանկի նկատմամբ ունեցած տարբեր պահանջներ կշռվում են տարբեր ռիսկի կշիռներով, ինչը հակասում է վարկային ռիսկի տրամաբանությանը: Եթե բանկը

ունակ չէ կամ այլ որևէ պատճառով չի կարողանում կատարել իր պարտավորությունները, ապա անկախ այդ բանկի նկատմամբ ունեցած պահանջներից, վերջիններս պետք է կրեն միևնույն վարկային ռիսկը:

• Համաձայն ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված ակտիվների ռիսկերի կշիռների, օտարերկրյա բանկերի նկատմամբ պահանջների ռիսկերի կշիռները տարբերվում են՝ կախված օտարերկրյա բանկի ունեցած վարկանիշներից: Այդպիսի մոտեցումը ավելի զգայուն է բանկի վարկային ռիսկի նկատմամբ և թույլ է տալիս տարբերակել բանկի վարկային ռիսկը ըստ բանկերի վարկանիշների: Հայկական բանկերի նկատմամբ, սակայն, այսպիսի մոտեցում չի կիրառվում: Աշխատանքում առաջարկված է խնդրի վերացման մի քանի տարբերակ:

• Համաձայն ՀՀ ԿԲ մեթոդաբանության, օտարերկրյա բանկերի և օտարերկրյա ոչ բանկ կազմակերպությունների նկատմամբ հայկական բանկերի ունեցած պահանջների ռիսկերի կշիռները կախված են ոչ միայն օտարերկրյա բանկի և/կամ ոչ բանկ կազմակերպության ստացած վարկանիշից, այլև պահանջի ժամկետայնությունից: Միևնույն ժամանակ, ինչպես տեսնում ենք ԿԲ սահմանած մեթոդաբանությունից, Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող բանկերի և օտարերկրյա բանկերի՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող մասնաճյուղերի նկատմամբ ունեցած պահանջների ռիսկայնությունը գնահատելիս նշված մոտեցումը չի կիրառվում: Աշխատանքում ներկայացված է հակասության վերացման ուղղությամբ մեր առաջարկությունները:

• Հաջորդ խնդիրը ևս կապված է այն հանգամանքի հետ, որ համաձայն ՀՀ ԿԲ մեթոդաբանության, Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող բանկերի նկատմամբ պահանջները կնքվում են 50 տոկոս ռիսկի կշռով: Դա նշանակում է, որ Կենտրոնական բանկը իր իսկ կողմից կարգավորվող և վերահսկվող կազմակերպությունների կողմից վարկային պարտավորությունների չկատարման ծավալը դիտում է պահանջի 6 տոկոսի չափով, ինչը բավականին մեծ ռիսկայնության աստիճան է բանկերի համար: Կարծում ենք, որ այս պարագայում Կենտրոնական բանկը բավականին խիստ մոտեցում է դրսևորում իր իսկ կողմից կարգավորվող կազմակերպությունների նկատմամբ, և ռիսկի 50 տոկոսի սահմանումը կարիք ունի որոշակի մեղմացումների:

2. Տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկման ժամանակ հաշվարկից դուրս է մնում բանկի ավանդների և վարկերի գծով տոկոսադրույքի ռիսկը, որը, սակայն, մեր կարծիքով, կարևորվում է բանկերի համար: Ըստ այդմ առաջարկում ենք իրականացնել այդ ռիսկի հաշվարկը կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման ժամանակ: Առաջարկվում է 2 մոտեցում: Առաջին դեպքում հաշվարկն իրականացվում է կորստի գործակցի (ԿԳ) հաշվարկման օգնությամբ: Որպես հիմք, հաշվարկվում են տվյալ ամսվա զուտ տոկոսային եկամտի կանխատեսված մակարդակի և զուտ տոկոսային եկամտի փաստացի մակարդակի տարբեր համադրությունները, որոնք հիմք են ծառայելու կորստի գործակցի հաշվարկման համար: Այնուհետև հաշվարկվում է կորստի գործակցի յուրաքանչյուր համադրության դեպքում: Հաջորդ քայլով հաշվարկվում է կատարված հաշվարկին հաջորդող ամսվա համար կանխատեսված զուտ տոկոսային եկամտի արժեքները, ընդ որում յուրաքանչյուր կորստի գործակցի դեպքում հնարավոր է հաջորդ

ամսվա կանխատեսման երկու տարբերակ՝ այսինքն կանխատեսված զուտ տոկոսային եկամուտը կարող է լինել ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական մեծություն: Վերջում, կախված նախորդ քայլում կատարված կանխատեսումներից, տրվում է ավանդների և վարկերի ռիսկի հաշվարկման մեթոդաբանությունը: Յուրաքանչյուր համադրության և հաջորդ ամսվա յուրաքանչյուր՝ զուտ տոկոսային եկամտի մեծության հնարավոր կանխատեսված տարբերակի համար տրվում է ավանդների և վարկերի տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկման՝ տվյալ դեպքին հատուկ մեթոդաբանությունը:

Երկրորդ դեպքում ևս, որպես հաշվարկի հիմք, ընդունվում է բանկի կողմից զուտ տոկոսային եկամուտների կորստի գործակիցը: Այս դեպքում առաջարկում ենք որպես կորստի գործակից ընդունել առավել տարածված բանաձևով հաշվարկված գործակիցը, որն ունի հետևյալ տեսքը.

$$ԿԳ = (ՉՏԵ_{փոփ} - ՉՏԵ_{կանխ}) / ՉՏԵ_{կանխ}$$

ԿԳ - բանկի ավանդների և վարկերի զուտ տոկոսային եկամտի կորստի գործակիցն է,

$ՉՏԵ_{փոփ}$ - բանկի ավանդների և վարկերի զուտ տոկոսային եկամտի մեծությունն է տոկոսադրույքների փոփոխությունից հետո,

$ՉՏԵ_{կանխ}$ - բանկի ավանդների և վարկերի զուտ տոկոսային եկամտի մեծությունն է՝ նախքան տոկոսադրույքների փոփոխությունը, այսինքն բանկի կանխատեսած զուտ տոկոսային եկամտի մեծությունը:

Ստանալով բանկի ավանդների և վարկերի գծով տոկոսադրույքի փոփոխության հետևանքով առաջացող զուտ տոկոսային եկամտի կորստի գործակիցը՝ այն կարող ենք տարածել հաջորդ ժամանակահատվածի կանխատեսված զուտ տոկոսային եկամտի մեծության վրա՝ ստանալով հաջորդ ժամանակահատվածում ավանդների և վարկերի տոկոսադրույքների փոփոխության հետևանքով բանկի կրած զուտ տոկոսային եկամտի կորստի մեծությունը:

Երկու դեպքում էլ, հաշվարկելով բանկի՝ ավանդների և վարկերի տոկոսադրույքի ռիսկը, այսինքն՝ հաջորդ ժամանակահատվածում ավանդների և վարկերի տոկոսադրույքների փոփոխության հետևանքով բանկի կրած զուտ տոկոսային եկամտի կորստի մեծությունը, այն այնուհետև գումարում ենք բանկի կողմից արդեն իսկ հաշվարկված տոկոսադրույքի ընդհանուր և հատուկ ռիսկերին՝ ստանալու համար բանկի կողմից կրած տոկոսադրույքի ռիսկի ամբողջական և առավել իրատեսական մեծությունը:

3. **Գործառնական ռիսկի** հաշվարկման ժամանակ առաջ է գալիս այն բացթողումը, որ ռիսկը հաշվարկվում է միայն այն տարիների համար, որոնց ընթացքում բանկի զուտ եկամուտը եղել է դրական: Սա կարող է խեղաթյուրել բանկի ռիսկի մակարդակի ճիշտ արտացոլումը: Ըստ այդմ, աշխատության մեջ առաջարկվել է բանաձևում իրականացվող փոփոխության միջոցով բանկի գործառնական ռիսկը հաշվարկել նաև այն տարիների համար, երբ բանկն աշխատել է վնասով: Մասնավորապես, օրինակ, հիմնական բնութագրիչների մոտեցումն ընտրած բանկերի համար առաջարկվում է գործառնական ռիսկը հաշվարկել հետևյալ բանաձևով.

$$ԳՌ = (\Omega_{S_1} * 15\% + \Omega_{S_2} * 15\% + \Omega_{S_3} * 15\%) / \Omega_1 + (\Omega_{S_4} * 10\% + \Omega_{S_5} * 10\% + \Omega_{S_6} * 10\%) / \Omega_2$$

ԳՌ - հիմնական բնութագրիչների մոտեցման համաձայն հաշվարկված գործառնական ռիսկն է,

Ω_{S_1} - կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկմանը նախորդող տարվա հունվարից դեկտեմբերն ընկած տարվա (այսուհետև՝ հաշվետու տարի) զուտ եկամուտն է, եթե զուտ եկամուտը մեծ է զրոյից: Հակառակ դեպքում այն հավասար է 0:

Ω_{S_2} - կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկմանը նախորդող 2-րդ հաշվետու տարվա զուտ եկամուտն է, եթե զուտ եկամուտը մեծ է զրոյից: Հակառակ դեպքում այն հավասար է 0:

Ω_{S_3} - կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկմանը նախորդող 3-րդ հաշվետու տարվա զուտ եկամուտն է, եթե զուտ եկամուտը մեծ է զրոյից: Հակառակ դեպքում այն հավասար է 0:

Ω_1 - վերջին երեք տարիների՝ 0-ից բարձր զուտ եկամուտ ունեցած տարիների թիվն է:

Ω_{S_4} - կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկմանը նախորդող տարվա հունվարից դեկտեմբերն ընկած տարվա (այսուհետև՝ հաշվետու տարի) զուտ եկամտի բացարձակ մեծությունն է, եթե զուտ եկամուտը փոքր է զրոյից: Հակառակ դեպքում այն հավասար է 0:

Ω_{S_5} - կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկմանը նախորդող 2-րդ հաշվետու տարվա զուտ եկամտի բացարձակ մեծությունն է, եթե զուտ եկամուտը փոքր է զրոյից: Հակառակ դեպքում այն հավասար է 0:

Ω_{S_6} - կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկմանը նախորդող 3-րդ հաշվետու տարվա զուտ եկամտի բացարձակ մեծությունն է, եթե զուտ եկամուտը փոքր է զրոյից: Հակառակ դեպքում այն հավասար է 0:

Ω_2 - վերջին երեք տարիների՝ 0-ից ցածր զուտ եկամուտ ունեցած տարիների թիվն է:

Ω - տրամաբանությունը դրված է նաև Ստանդարտացված մեթոդն ընտրած բանկերի համար:

«Եզրակացություններում» ամփոփվել են հետազոտության հիմնական արյույնքները և հակիրճ ներկայացվել են համապատասխան եզրահանգումներն ու առաջարկությունները, որոնք հետևյալն են.

1. **Հայաստանի Հանրապետության տարածքում, գործող ստևարային բանկերն աչքի են ընկնում կապիտալի բարձր մակարդակով:** 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ ընդամենը 2 բանկի («Պրոկրեդիտ Բանկ» ՓԲԸ և «ԲՏԱ Բանկ» ՓԲԸ) մոտ է նորմատիվային կապիտալի փաստացի մեծությունը մոտ եղել սահմանված նվազագույն սահմանաչափին: Մնացած բանկերի մոտ նորմատիվային կապիտալի փաստացի մակարդակը էականորեն գերազանցել է ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից սահմանված նվազագույն սահմանաչափը՝ առանձին բանկերի մոտ գերազանցելով նույնիսկ 20 մլրդ ՀՀ դրամը:

2. **Հայաստանյան բանկերն աչքի են ընկնում «Վոխառու կապիտալ/ սեփական կապիտալ» հարաբերակցության բարձր մակարդակով:** Բանկերն իրենց ակտիվային

գործառնությունները ֆինանսավորում են հիմնականում ներգրավված փոխառու կապիտալի հաշվին: Որոշ բանկերի մոտ փոխառու և սեփական կապիտալների հարաբերակցությունը գերազանցում է 5 անգամը: Նշված հարաբերակցության ամենաբարձր ցուցանիշները 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ դիտվել են «Էյ-Էս-Բի-Սի Բանկ Հայաստան» ՓԲԸ-ի և «Յունիբանկ» ՓԲԸ-ի մոտ՝ կազմելով, համապատասխանաբար, 6,7 և 6,5:

3. ՀՀ տարածքում գործող բանկերի մոտ կապիտալի համարժեքության նորմատիվի փաստացի մեծությունը էականորեն գերազանցում է ԿԲ սահմանած նվազագույն սահմանաչափը: Մասնավորապես, ՀՀ տարածքում գործող 5 բանկերի մոտ («Առէկսիմբանկ-Գազպրոմբանկի խումբ» ՓԲԸ, «ԲՏԱ Բանկ» ՓԲԸ, «Բիբլոս Բանկ Արմենիա» ՓԲԸ, «Մեյլաթ բանկ» ՓԲԸ և «Պրոմեթեյ բանկ» ՍՊԸ) կապիտալի համարժեքության նորմատիվը բարձր է 50 տոկոսից, իսկ «Մեյլաթ բանկ» ՓԲԸ-ի մոտ այն գերազանցում է նույնիսկ 100 տոկոսը, ինչը նշանակում է, որ տվյալ բանկի մոտ նորմատիվային կապիտալի մեծությունը գերազանցում է բանկի ռիսկով կշռված ակտիվների մեծությունը:

4. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող բանկերի կապիտալը աչքի է ընկնում ընդհանուր սեփական կապիտալի կառուցվածքում կանոնադրական կապիտալի բարձր տեսակարար կշռով: Նշված ցուցանիշի նվազագույն մեծությունը 2010 թվականի մարտի 31-ի դրությամբ դիտվել է «Կոմվերս Բանկ» ՓԲԸ-ում և «Ինտերբանկ» ՓԲԸ-ում (համապատասխանաբար՝ 9,8 տոկոս և 12,8 տոկոս): Այդուհանդերձ, մնացած բանկերի մոտ նշված ցուցանիշի մեծությունը գերազանցել է 20 տոկոսի շեմը, 16 բանկի մոտ՝ 50 տոկոսի շեմը:

5. Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում ներդրված է ռիսկերի դասակարգման և գնահատման զարգացած համակարգ: Այնուամենայնիվ, որոշ ռիսկերի գնահատումն ու կառավարումը դուրս են մնացել ներկայիս կարգավորման դաշտից: Մասնավորապես, խոսքը գնում է երկրի ռիսկի և բանկի պարտատերերի գծով ռիսկի մասին: Ատենախոսության մեջ նկարագրված է նշված ռիսկերի հաշվարկման և սահմանափակման գծով՝ մեր կողմից առաջարկվող մեթոդաբանությունը:

6. Բանկերի կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման մեջ առկա են որոշակի թերություններ, մասնավորապես.

- Նույն բանկի նկատմամբ առկա տարբեր պահանջները, համաձայն ՀՀ ԿԲ նորմատիվ-իրավական ակտի, ստանում են վարկային ռիսկի տարբեր կշիռներ, ինչը հակասում է վարկային ռիսկի սահմանմանն ու տրամաբանությանը:

- Արտասահմանյան բանկերի նկատմամբ ունեցած պահանջների ռիսկի կշիռները որոշելիս հաշվի են առնվում տվյալ բանկի վարկանիշները, այնինչ հայրենական բանկերի նկատմամբ պահանջների ռիսկերի կշիռների սահմանման դեպքում նշված տարբերակումը բացակայում է: Ըստ այդմ, առաջարկում ենք հայրենական բանկերի նկատմամբ ունեցած պահանջների ռիսկերի կշիռների սահմանման ժամանակ ևս ներդնել վարկանիշների գաղափարը: Սինոնյուն ժամանակ, առաջարկում ենք վարկանիշների տրամադրման 3 հնարավոր մեխանիզմ՝ հիմնվելով ինչպես միջազգային վարկանշային կազմակերպությունների, այնպես էլ ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից տրամադրված վարկանիշների, ինչպես նաև բանկերի CAMELS գնահատականի վրա:

- Արտասահմանյան բանկերի և ոչ բանկ կազմակերպությունների նկատմամբ ունեցած պահանջները ստանում են տարբերակված ռիսկի կշիռներ՝ ըստ պահանջի ժամկետայնության, այնինչ հայկական բանկերի նկատմամբ ունեցած պահանջների դեպքում մնան տարբերակումը բացակայում է: Ըստ այդմ, առաջարկում ենք դրաևորել համանման մոտեցում նաև հայկական բանկերի նկատմամբ ունեցած պահանջների ռիսկերի կշիռների սահմանման ժամանակ՝ այդ մոտեցումը համարելով առավել արդարացված և իրատեսական:

- Բանկի տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկման ժամանակ հաշվի չի առնվում բանկի՝ ավանդների և վարկերի գծով կրած հնարավոր կորուստները: Վարկերը և ավանդները կրում են տոկոսադրույքի փոփոխության ազդեցությունը, հետևաբար ենթակա են տոկոսադրույքի ռիսկի: Ատենախոսության մեջ ներկայացված է բանկի վարկերի և ավանդների տոկոսադրույքի ռիսկի հաշվարկման երկու այլընտրանքային մեթոդաբանություն՝ հիմնված այսպես կոչված «կորստի գործակցի» հաշվարկման վրա:

- Բանկի կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման ժամանակ գործառնական ռիսկը ներառում է ռիսկի հաշվարկ միայն այն տարիների համար, որոնց ընթացքում բանկի զուտ եկամուտը կազմել է դրական մեծություն: Այն տարիների համար, երբ բանկի զուտ եկամուտը բացասական մեծություն է եղել, այսինքն բանկն աշխատել է վնասով, բանկի գործառնական ռիսկ չի հաշվարկվում: Կարծում ենք, որ սա իրենից ներկայացնում է էական բացթողում բանկի ռիսկերի և կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկման ժամանակ, քանի որ միջազգային զարգացումները ևս ցույց են տալիս, որ բազմաթիվ բանկեր աշխատել են վնասով և նույնիսկ սնանկացել են հենց գործառնական բարձր ռիսկի և այդ ռիսկի կառավարման ցածր մակարդակի պատճառով: Ըստ այդմ, ատենախոսության մեջ առաջարկվել է բանկի գործառնական ռիսկի հաշվարկման իրականացնել և գործառնական ռիսկի մեծությունը ներառել բանկի կապիտալի համարժեքության նորմատիվի հաշվարկի մեջ նաև այն տարիների համար, որոնց ընթացքում բանկի զուտ եկամուտը կազմել է բացասական մեծություն: Ըստ այդմ, աշխատությունում ներկայացվել է համապատասխան մեթոդաբանություն:

Ատենախոսության հիմնական դրույթները հրատարակված են հետևյալ աշխատանքներում.

1. Պետրոսյան Վ. Ա. Բանկային կապիտալի կառավարման միջազգային փորձը // ՀՊՏՀ հանրապետական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու - «Նահապետ» - Երևան, 2009. - էջ 186-191:

2. Պետրոսյան Վ. Ա. Սեփական կապիտալի կառավարումը ՀՀ բանկային համակարգում - Հայաստան. ֆինանսներ և էկոնոմիկա հանդես - # 4-5 (118-119) -ապրիլ-մայիս 2010թ. - էջ 92-94:

3. Պետրոսյան Վ. Ա. Տոկոսադրույքի և գործառնական ռիսկերի կառավարման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում - Տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ և կառավարում հանդես - #8 - 2010թ - էջ 50-68:

ПЕТРОСЯН ВАГЕ АВАКОВИЧ

“Проблемы управления капиталом в банковской системе Республики Армения”

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 — “Экономика, управление хозяйством и его отраслями”.

Защита состоится 8-го апреля 2011 года, в 13:30 часов на заседании специализированного совета № 015 ВАК РА, действующего в Ереванском государственном университете, по адресу: г.Ереван, 0009, ул. Х.Абовяна 52.

Р Е З Ю М Е

Диссертационная работа посвящена проблемам управления капиталом коммерческих банков РА. Экономический кризис 2007-2009 годов выявил множество недостатков в качестве управления банковским капиталом на международном уровне. Многие страны, а также международные организации представили предложения по улучшению капитализации банков.

В диссертации приведены как теоретические исследования управления капиталом в разных странах, так и практические вопросы, касающиеся данной проблемы в банковской системе РА.

Банковская система Армении ознаменуется большой долей иностранного капитала в структуре общего капитала. По результатам наших исследований, 78 процентов капитала банков приходится на долю иностранных инвесторов. Тем не менее, банковский капитал в Армении имеет высокое качество, что означает, что большую часть капитала составляют уставный капитал и нераспределенная прибыль банка, которые являются наиболее стабильными элементами капитала и могут покрывать убытки банка наилучшим образом.

Кроме того, банковская система имеет высокий уровень достаточности капитала. Несмотря на то, что минимально требуемый Центральным банком уровень достаточности капитала составляет 12 процентов от активов, взвешенных рисками, тем не менее у 18-ти банков (из 21-го) этот показатель составляет более 20 процентов, а максимальную значимость этот показатель получает у банка “Меллат” (около 107 процентов).

В диссертации исследованы методы регулирования банковского

капитала, осуществляемые ЦБ РА, выявлены основные недостатки и противоречия, а также даны предложения по их устранению.

Несмотря на то, что банковские риски в РА управляются в соответствии с международными стандартами, тем не менее, некоторые риски не учитываются в банковской системе РА. Это касается странового риска, а также риска по крупным кредиторам банка. В диссертации приведены предложения по устранению этих недостатков.

Во время расчета адекватности капитала банков РА существуют противоречия в весах рисков по требованиям к отечественным и иностранным банкам. В частности, веса рисков по требованиям к иностранным банкам различаются по рейтингам банков и срочности требований. Это делает требования более чувствительными к кредитному риску, так как банки в более высокими рейтингами имеют более низкие кредитные риски, и наоборот. В то же время, более долгосрочные требования имеют более высокий кредитный риск по сравнению с краткосрочными требованиями. В отношении армянских банков такой диверсификации не существует, что противоречит основной логике кредитного риска. В диссертации приведены предложения для устранения этих противоречий.

Кроме этого, во время расчета адекватности капитала банка, не осуществляется расчет процентного риска вкладов и кредитов во время расчета процентного риска банка, что тоже является недостатком расчета капитала, так как не показывает всю картину процентного риска банка.

Согласно методологии Центрального банка Армении, операционный риск банка рассчитывается только для тех лет, когда чистая прибыль банков является положительной, и не рассчитывается для тех лет, когда банк работал с убытком. Это значит, что если банк три последние года работал всегда с убытком, то его операционный риск равен нулю. Этот подход содержит в себе серьезный недостаток, так как банк может иметь убытки именно по причине высокого операционного риска, что показало так же последние события некоторых иностранных банков. В связи с этим, нами даны предложения по улучшению методологии расчета операционного риска. В частности, предложен механизм расчета операционного риска так же для тех лет, когда банк работал с убытком.

По теме диссертации опубликованы 3 научные статьи.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL1780420

05.02.2013
L. Stepanian

